

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלישלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמר
וספרתם לכם – תרצ"ב

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה מכת"ק

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וארבע לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הרה"ח ר' אברהם אליעזר הלוי וזוגתו מרת פעשע לאה שיחיו קליין

הרה"ת ר' שמעון וזוגתו מרת אסתר שיחיו גאלדמאן

הרה"ת ר' משה הלוי וזוגתו מרת מנוחה קריינדל

בניהם ובנותיהם

הרה"ת שלמה הלוי וזוגתו מרת חנה, ובתם רחל

מרת זיסי ובעלה הרה"ת אהרן משה גראסבוים,

ובנותיהם חי' מושקא וחנה מרים

מרת חנה ובעלה הרה"ת שניאור זלמן שפירא,

ובניהם מנחם מענדל וחיים צבי הירש

הרה"ת יוחנן הלוי וזוגתו מרת אסתר יהודית, ובתם מושקא

חי', שמואל זנוויל הלוי, מושקא

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

קליין

MAAMAR
USFARTEM LOCHEM 5692

Copyright © 2004

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 778-4148

www.kehotonline.com

All rights reserved.

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

Printed in the United States of America

סתים וגליא⁵⁷, שבסדר הזה הרי הגליא שבישראל מגיע גם בבחי' הסתום דקוב"ה, שהוא ההמשכה שבחגה"ש.

והנה אחר מ"ת הרי כל ההמשכות והגילויים שמאירים ומתגלים במועדים הוא עפ"י העבודה דוקא, וזהו וספרתם לכם שתהא ספירה ולקחה לכאו"א, דבתיקון המדות צריכים להיות ב' הענינים לקיחה גמורה מעניני עולם שהו"ע ההזדככות ולהאירה באור תורה שהו"ע הספירות ובהירות, והיינו דלא לבד שיהיו מדות דקדושה אלא עוד זאת שיהיו ממולאים באור תורה, ולכן תולה ענין הספירה בענין השבת. דההפרש בעבודה בין חול ושבת הוא דשבת הוא עבוד' המוחין, ואז תמימות תהינה האתעדל"ע הבאה אחרי העבודה דאתעדל"ת, והיינו דכאשר יהי' ספירות ובהירות המדות ע"י המשכת המוחין אז הנה תמימות תהינה בגילוי אור שלמעלה בדרך מתנה.

ב"ה.

פתח דבר

לקראת ש"פ אמור ערב ל"ג בעומר, הננו מוציאים לאור — בפעם הראשונה — את המאמר ד"ה וספרתם לכם גו' אשר לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע מליל א' דחג השבועות, ה'תרצ"ב, לנדוארָאָוע. — תדפיס מספר המאמרים תרצ"ב-תרצ"ג הנמצא בדפוס.

*

לתועלת הלומדים באו בשולי הגליון מראה מקומות וציונים — נערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרשד"ב) שי' ראסקין.

מערכת „אוצר החסידים“

י"ג אייר, ה'תשס"ד
ברוקלין, נ.י.

(57) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ועוד. אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ס"ע תקלג ואילך. לעיל ע' רו.

בוה, דר"ל מי שנידן למיתה כשפגש בהמלך הוא נפטר מהעונש, וענינו למעלה הוא דלית שמאלא בהאי עתיקא⁴⁷, ונמשך משם רק בחי' טוב וחסד. וכאשר נמשך המוחין למדות אזי נמשך בחי' הא"ס דלית שמאלא בהאי עתיקא, דהנה ע"י המשכת המוחין למדות הרי נעשה התכללות המדות, וע"י ההתכללות נמשך בהם מבחי' א"ס שלימותא דכולהו⁴⁸, דקוב"ה לא שריא אלא באתר שלים⁴⁹, דכ"ז בא ע"י עבודת האדם, דתחלת העבודה הוא תיקון המדות, וכאמרז"ל (תענית ד"ך ע"א) לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז⁵⁰, קשה כארז הם מדות דתהו, ורך כקנה הם מדות דתיקון, וע"י ההתכללות דרך כקנה, שזהו חלישות המדות ע"י גילוי המוחין, הנה עי"ז נמשך בהם מבחי' עצמות א"ס ב"ה⁵¹, וכאשר ההמשכה היא מבחי' עצמות א"ס ב"ה הנה אז ההמשכה היא עד למטה מטה. וזהו"ע ספה"ע, שהעבודה הוא להמשיך המוחין למדו' שיהי' מוח שליט על הלב, שע"ז ממשיכים בחי' המוחין בהמדות שלמעלה, והכוונה הוא שיהי' עי"ז גילוי בחי' עצמות א"ס שלמעלה מן המוחין, והיינו גילוי שעה"נ⁵² שהוא גילוי העצמות במ"ת בחגה"ש, דכתיב⁵³ וירד הוי' על הר סיני, והוא בא ע"י קדימת העבודה דספיה"ע. ובזה יובן המשנה⁵⁴ דאלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב, כיבוד או"א וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ות"ת כנגד כולם, דהנה בכל המצות אמרו"ל (קדושין דל"ט ע"ב) שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ומצות אלו אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז, מפני הגילוי דבחי' עצמות או"א"ס ב"ה שע"י מצות אלו, וחשיב בהם⁵⁵ כיבוד או"א, דאב ואם הם חו"ב, והמכבדן הן בן ובת שהוא ז"א ומל', וענין הכיבוד הוא המשכת המוחין למדות, ובעבודה הוא שהמדות יהיו בטלי' אל המוחין ויהיו מתנהגים לפי אופן המוחין. וכתיב⁵⁶ למען יאריכון ימיך, דאריכות ימים הוא מבחי' הכתר, והיינו דע"י המשכת המוחין למדות נמשך מבחי' א"ס שלמעל' מהמוחין, וכן בגמ"ח והבאת שלום, ובת"ת הוא גילוי פנימי ועצמי יותר. והוא מה דתלת⁵⁷ קשרין⁵⁸ מתקשראין דא בדא ישראל מתקשראין באורייתא ואורייתא בקוב"ה וכולהו דרגין על דרגין

47) זח"ג קכט, א. ועד"ז שם רפט, א. וראה תו"א יתרו עב, ג.

48) זח"ג צ, סע"ב.

49) ראה לקו"ת אמור לז, ד. מטות פז, ב. תורת חיים וספר המאמרים תרפ"ט שבהערה 39. וש"נ.

50) ראה לקו"ת אמור לח, א.

51) יתרו יט, כ.

52) ריש פאה.

53) ראה גם לקו"ת שם, ב. ספר המאמרים תרנ"א ע' קפט ואילך. אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' קלה ואילך (נדפס גם בספר המאמרים תש"ט ע' 81 ואילך).

54) יתרו כ, יב.

55) זח"ג עג, א.

56) ראה ספר המאמרים תרנ"ז ע' כח בשוה"ג. תרפ"ט ע' 138. היש"ת ע' 61. וש"נ.

המדות, דזהו מה שנתחדש בבחי' התיקון שיהיו המדות ע"פ המוחין דוקא, דבתהו"ו³⁹ היו המדות עצמיים וטבעיים, שהחסד הי' בבחי' א"ס וכן הגבו' הי' בבחי' א"ס, וכאשר הי' גילוי החסד הנה אז לא הי' אפשר להיות גילוי הגבורה, וע"כ הי' בהכרח שיתבטל מדת החסד ואח"כ הי' גילוי הגבו', ולכן כתיב בהו' וימלך וימת⁴⁰, שהם ב' קצות הפכי', דענין המלוכה הוא ממשלה בלי גבול ואפס זולתו, והפכו הוא מיתה שנשכח וכאלו לא הי' כלל, אבל בחי' התיקון הוא שיהיו המדות ע"פ השכל, וכאשר החסד הוא ע"פ המוחין ה"ה בא בהגבלה כמה שיהי' החסד ובאיזה אופן שיהי', וכן במדת הגבו', דאז הוא התכללות המדות חו"ג וכן שארי המדות. וטעם הדבר הוא לפי כשהמדות באים ע"פ המוחין, הרי המוחין פועלים בהם בהירות וספירות, דכל אחת מהמדות מכרת מעלת זולתה. וזהו מעלת הצדיקים שלכם ברשותם⁴¹, שהמדות בטלי' אל המוחין והמוח שליט על הלב, שהן דומין לבוראן, וכמ"ש⁴² ויאמר ד' אל לבו⁴³ במעלת מדרי' התיקון שהנהגת המדות הוא ע"י המוחין דוקא.

וזהו העבודה דספירת העומר, הגם שהוא בתיקון המדות ז' פעמים ז', והיינו איך דכל מדה ומדה כלולה מז' שעולה מ"ט, אבל המכוון בזה הוא שע"י התכללות המדות הנה ע"יז הוא המשכת העצמות שלמעלה מבחי' המוחין, והיינו דע"י המשכת המוחין במדות הנה ע"יז הוא המשכת שעה"ע דבינה שלמעלה מן המוחין, וזהו תספרו חמשים יום, דעם היות שהספירות ובהירות הוא רק בהמ"ט יום, ומ"מ הנה להיות שע"י הספיר' דמ"ט יום נמשך שעה"ג, לזאת כתיב תספרו, שנחשב כאלו בא ע"י העבודה. והענין הוא, דהנה למעלה הרי יש מדרי' שלמעלה מבחי' התחלקו', והוא האוא"ס ב"ה דלאו מכל אינון מדות איהו כלל⁴⁴, דבבחינה ומדריגה זו הרי לא שייך ענין התחלקות כלל, וא"כ הרי משם יהי' ההמשכה ג"כ לא בבחי' התחלקות כלל. וזהו דכתיב (איוב לה, ו' ז') אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעיך מה תעשה לו, אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, וכתיב (תלים קל"ט, יב) גם חשך לא יחשיך ממך ולילה כיום יאיר כחשיכה כאורה. אך⁴⁵ זהו בבחי' החיצונית דאוא"ס, אמנם בהפנימי' דאוא"ס כתיב (משלי ט"ז, ט"ו) באור פני מלך חיים וגו', דבאור פני מלך דבחי' פנימיות אוא"ס הנה שם הוא רק בחי' חיים, וכמ"ש במ"א⁴⁶ המשל

בס"ד ליל א' דחה"ש רצ"ב לנדואראוועי

וספרתם² לכם ממחרת השבת מיום הביאכם את עמר התנופה שבע שבתות תמימות תהינה³, והנה מצות הספירה היא מצוה לעצמה ולמה מייחסה אל השבת באמרו ממחרת השבת ונא⁴ עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום, דתולה הכל הן התחלת הספירה והן סופה בענין השבת. ועוד מהו וספרתם לכם דוקא, וברמב"ן בפירושו עה"ת⁵ וספרתם לכם כמו ע"ד ולקחתם לכם⁶ שתהא ספירה ולקחה לכאו"א, ומכללות הענין משמע דבמילוי כל הפרטים דוספרתם לכם, וממחרת השבת אז תמימות תהינה שהוא כמו הבטחה, וצ"ל מהו"ע התמימו' וההבטחה בזה. ולהבין כ"ז הנה ידוע דענין ספה"ע הוא המשכת המוחין למדות, וזהו דנוסח הספירה הוא היום יום⁸, דיום הוא אור וגילוי⁹ וכמ"ש¹⁰ ויקרא אלקים לאור יום, דספירה פירושו וענינו בהירות¹¹, כי בהירת המדות הוא ע"י המוחין דוקא, דמוחין הם אור וכמ"ש¹² ויהי אור ואי' בזהר¹³ דא חכ', דהמוחין מאירים את המדות ולכן סופרים מ"ט

(1) רבינו הגיע לעיר לאנדוואראו שבמדינת פולין לפני חג השבועות — שם התקיימה חתונת בתו מרת שיינא ביום השלישי, יו"ד סיון — ונשאר שם עד אמצע חודש סיון.
(2) מאמר זה הוא מאמר שלפניו (ד"ה שיר המעלות — לעיל ס"ע שנה ואילך) בשינוי התחלה וסיום. המאמר מיוסד על ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י תרע"ח (ספר המאמרים תרע"ח ע' רצא ואילך). — ד"ה הנ"ל תרע"ח מיוסד על ד"ה ענין ספה"ע במאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ז"ל ע' נה ואילך. ועם הגהות כו' — אוה"ת אמור ח"ב ע' תקפד ואילך. ד"ה להבין ענין ספה"ע תרכ"ז (ספר המאמרים תרכ"ז ע' רנט ואילך). עוד מאמרים המיוסדים על ד"ה הנ"ל תרע"ח: ד"ה אני לדודי ועלי תשוקתו תרצ"ו (ספר המאמרים תרצ"ו ע' 60 ואילך), ד"ה הנ"ל תש"ד (ספר המאמרים תש"ד ע' 206 ואילך).

(3) אמור כג, טו.

(4) שם, טז.

(5) עה"פ.

(6) אמור שם, מ.

(7) בכל הבא לקמן — ראה מקומות שצויינו בהערה 2.

(8) ראה גם תו"א ויקהל קיד, ב. לקו"ת במדבר טז, ד. מסעי צב, ב.

(9) ראה גם תו"א וירא יד, סע"א. יתרו טז, סע"ג. לקו"ת צו ח, ריש ע"ב. ספר המאמרים תש"ח ע' 239 — ובהערה שם: ראה ב"ר פ"ג, ו: לא הוא אור ולא הוא יום, אתמהא.

(10) בראשית א, ה.

(11) ראה לקו"ת אמור לה, ב. ובכ"מ.

(12) בראשית שם, ג.

(13) כן הובא בכ"מ בשם הזהר (סידור עם ד"ח עדר, א. ספר המאמרים תש"ג ע' 164.

תש"ד ע' 22. ועוד). ובאמרי בינה ח"ג (קה"ת תשמ"ה) פרק קנה בשם הזהר "אור חכמה קדמאה" (ראה זח"א ל, ב. זח"ב קסז, א. וראה ספר המאמרים תרפ"א ע' רמא (מוזח"א טז, ב. כב, ב). וראה לקו"ת בהעלותך (לד, ג), מטות (פב, רע"ג) ובנסמן שם. — וראה ס' הבהיר ס' קמו (לקו"ש חלק לד ע' 15 הערה 42).

(39) ראה בארוכה תורת חיים בראשית ט, א ואילך. וראה ספר המאמרים תרפ"ט ע' 223. וש"נ.

(40) וישלח לו, לב ואילך.

(41) ב"ר פל"ד, יו"ד. פס"ז, ח. וראה תניא פי"ז. ספר המאמרים תרפ"א ע' שכז ואילך.

(42) נח ח, כא.

(43) ב"ר פס"ז שם.

(44) ראה תקו"ו בהקדמה (יז, ב).

(45) ראה קונטרס ומעין מאמר ח' ואילך. ספר המאמרים תש"ח ע' 117.

(46) ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' תצט. ח"ג ס"ע א"ר. נ"ך ע' לו. דרושי חתונה ח"א ע' קצז. ספר המאמרים עת"ר ע' קח. המשך תער"ב ח"ג ע' אישכא.

יום שהם ז' פעמים ז' שעולה מ"ט, דהמדות הם ז', והמשכת אור המוחין צריכה להיות בכל מדה ומדה בפרט, וזה פועל להיות כל אחת מהם כלולה מז' ועולה מ"ט. והענין הוא, דהנה בתיקון המדות יש ב' אופנים. הא' הוא בדרך שבירה והעברה לגמרי, וכמו עד"מ תיקון הכלי שיש בה בשני אופני, הא' הוא מה שישנם חלקי' בהכלי שצריכי' להחליפם בחדשי' לגמרי, ואין זה אלא מה שנשאר שם הקודם בלבד, אבל גוף ועצם החלקים הם חדשים לגמרי. והב' הוא רק מה שצריכי' לנקותה ולחזקה. וכן הוא בענין המדות, דישנם מדות כאלו שצריכי' לשבור המדה כולה ולהחליפה בחדשה, וכמו מדת הגאווה הכעס שקר והדומה, שאין שייך בזה ענין התיקון כלל, ושבירתן והעברתן לגמרי זהו תקנתם¹⁴, וכן כמה עניני רגילות במחשבות והרהורים שונים, שידע אינש בנפשי' שצריכי' לדחותם ולרחקם בכל המיני ריחוק, וישנם ענין המדות שהם צריכים תיקון בלבד, ואופן תיקונם הוא בהעברת הלכלוך שבהם ולנקותם, כמו עד"ד כלי זכוכית המלוכלך ומכוסה באבק, שע"י הכביסה במים מעבירים את הלכלוך והאבק ונעשית נקי' ומאירה, וכן הוא בענין תיקון המדות שצריכי' לכבסם ולנקותם, והוא לפעול בהם ההתכללות, דעם היות אשר כל מדה היא מוגבלה במה שהיא, ומצד עצם מהותה הרי אינה נותנת מקום למדה זולתה, ובפרט למדה הפכית, וכמו מדת החסד הרי מדתה עם היות שהיא מוגבלה ואיננה בלתי גבולית, אבל עם זה הנה היא מצד עצמה אינה נותנת מקום למדה זולתה, זי איז פאָרנומען אין גאַנצין מיט זיך, ולא שייך אז מדה אחרת זולתה, ובפרט מדה ההפכית כמו גבו' דאינו שייך כלל, וכן בגבו' שאינה נותנת מקום למדת החסד, וכן בשארי המדות כל אחת כפי מהותה, אשר זהו כל ענינם של המדות שהם כל אחד מהם מה שהם ואינם נותנים מקום לזולתם, הנה זאת היא העבודה דספירה לנקות את המדה ולהאירה, והוא הנתינת מקום לעוד מדה, ואין זה ביטול מהותה וענינה, אלא אדרבה מה שהיא מתחזקת בהתכללות מעלות זולתה, אשר בהם ועל ידם מתגדל ומתרחב ומתפשט מהותה העצמי. וזהו ההתכללות ז' פעמי' ז' איך שכל מדה ומדה כלולה מז', והו"ע המשכת המוחין בהמדות. והכוונה שע"ז יהי' המשכת שער הנו"ן דבינה שהוא למעלה מן המוחין, וזהו דכתיב¹⁵ תספרו חמשים יום, והלא אינו סופרי' רק מ"ט יום, אלא דע"י ספירת המ"ט יום נמשך שער הנו"ן¹⁶, והיינו דע"י העבודה בתיקון המדות ע"י המשכת המוחין למדות, הנה ע"י התכללות זו נמשך ומאיר האור שלמעלה מן המוחין.

והנה העבודה דתיקון המדות הוא ראשית העבודה¹⁶, והיינו דכל הקרוב לגשת אל הקדש לחשוב מחשבות בכוונת ירידת נשמתו למטה להתלבש בגוף,

14) ראה גם ספר המאמרים עת"ר ע' קד.

15) ראה בארוכה לקו"ת במדבר יב, א ואילך.

16) ראה גם אגרות-קודש אדמו"ר הצ"צ (קה"ת, תשנ"ג) ע' קה. שיחת שמע"צ ושמה"ת

תרצ"ד (לקו"ד ח"א נו, א ואילך). אגרות-קודש אדמו"ר מהרי"צ ח"ג ע' תנח.

על עצמו, ועל כל דבר בתוקף, א הארטער מענטש קוקט אייף אַלעמען (א חוץ זיך) און אייף אַלץ זייער שטריינג און האַרט, ומ"מ כאשר יהי' העבודה דמוח שליט על הלב, יהפוך את המדה, דמי שהוא ראוי לטוב גם הוא מסכים להשפיע לו רוב טוב, וזהו"ע המשכ' המוחין למדות, שהו"ע העבודה דמוח שליט על הלב, שהמדות לא יהיו טבעיים כ"א מדות שכליים. וזהו"ע ספירת העומר שהוא העבודה דתיקון המדות שע"ז גורמי' ופועלים תיקון והתכללות המדות בספירות העליונות, דהנה בהמדות שלמעלה, הרי מצד עצם מדת החסד הוא להשפיע לכל גם לרעים שהן ר"ל הפכים לגמרי מאלקות, וכמ"ש במ"א באריכות³⁴ ההפרש בין גדולה לחסד, דגדולה הוא שהחסד הוא בא בריבוי השפעה ביותר ונמשך לכל בלי שום הבחנה בין טוב וראוי לרע ובלתי ראוי, וכן מדת הגבו' הנה מצד עצמה הוא הדקדוק ביותר, וכמ"ש (איוב ט"ו ט"ו) ושמים לא זכו בעיניי, דארץ ושמים הן גשמית ורוחנית, הנה מצד דקדוק הגבורה, הרי גם מה שהוא ורוחניות וזך גבי ובערך הנבראים, הנה בעיניו ית' לא זכו כלל. והנה בהשפעה כזו כמו שהיא מצד עצם מדת החסד להשפיע גם לרעים כמו לטובים, הרי אז יהי' קיום להרע, ואין זה כפי הכוונה העליונה, שהרי הכוונה הוא להיות³⁵ דזה מה שהקלי' ח"ו מקבלי' איזה יניקה, שע"ז כתיב³⁶ חיל בלע, מה שהקלי' וסט"א יונקים מן הקדושה, יהי' יקיאנה ע"י בירור הניצוצות, וכתיב³⁷ ואת רוח"ט אעביר מן הארץ, שהוא ע"י העבודת³⁸ התחתוני' בעבודת הברורים, ואם הי' ההשפעה באופן הנ"ל הרי אז לא יהי' כפי הכוונה האמיתית. וכן בהנהגה כמו שהיא מצד עצם מדת הגבורה שהוא לדקדק ביותר, הרי לא יהי' כפי הכוונה האמיתית, שהרי אז הי' ח"ו מניעת ההשפעה גם לטובי' וראויים, ועוד זאת שלא הי' נשלם הכוונה בענין הברורים, שהרי הניצוצו' דקדושה נפלו בנוגה, וא"כ הלא צ"ל הברור בק"ע כדי להוציא את הניצוץ הטוב, ויש בירורים גם בחלקי הרע שמעורב בהם טוב ומתבררים ע"י התשובה³⁹, ומצד הגבו' הרי כל מה שאינו טוב גמור הרי צ"ל הדחי' לגמרי, וא"כ יהי' נדחה גם הניצוץ דקדושה, והרי אין הכוונה כן כ"א שיהי' בירורי הניצוצות, ואשר ע"כ צ"ל המשכת המוחין במדות שיהיו המדות ע"פ המוחין, שהחסד יהי' בהגבלה ותהי' ההשפעה למי שראוי, וכן הגבו' תהי' בהגבלה, דמה שיש חלקי הטוב צ"ל הקירוב לברור ולזככו, והיינו שיהי' התכללות

34) ראה לקו"ת עקב יז, סע"ד ואילך. מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' קלד. ובארוכה — אוה"ת וירא צ, א ואילך. ואתחנן ע' תכ. ח"ו ע' בירכו. עקב ע' תרכט. ספר המאמרים תרכ"ז ע' קצח ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פמ"ו ואילך. תער"ב ח"א ס"ע תפד ואילך. ספר המאמרים עטר"ת ע' קיז ואילך. ועוד.

35) כ"ה בכי"ק ובהעתקה. בספר המאמרים תרע"ח ותרצ"ו הנ"ל הערה 2: להיות בלע המות לנצח.

36) איוב כ, טו (חיל בלע ויקאנו).

37) זכרי' יג, ב.

38) כ"ה בכי"ק ובהעתקה. ואוצ"ל: עבודת.

ולחיות ע"פ האדמה אשר שלחו הדיעה העליונה ית' ויתעלה, לעבוד את ד', בתורה ותפלה וקיום מצות מעשיות, הנה ראשית העבודה הוא תיקון המדות לבררם, איזה מהם צריכים שבירה והעברה לגמרי, בדרך שבירה ודחי, עד כי לא ישאר גם שמץ מהם, ובכל אשר לו, היינו בכל כחות נפשו, צריך ללחום עם עצמו, בכל אופני תכסיסי מלחמה, לשברם ולהרחיקם בתכלית הריחוק ואיזה מהם צריכים רק תיקון בלבד, והיינו דהמדות שהם בכללותם טובים, רק שצריכים זיכוך ובידור חלקי הפסולת שבהם, הנה אליהם ישים לבו נפשו ודעתו, לתקנם ולבררם, והוא ע"י המשכת אור המוחין להאירם, בעלייכטין זיי, וכמו היושב בחשך הרי אינו רואה מאומה, גם אפילו בדבר סמוך אינו רואה, וע"י האור ה"ה רואה המקום אשר הוא עומד שם, וכן הוא בעבודה אשר ראשית כל צריך להאיר מקום עמידתו, ער דאָרף בעלייכטין דעם מעמד ומצב שלו, ואו ער געפינט זיך, והוא הידיעה העצמית בעצמו, באַ זיך אַליין ויסין זיך, ואַס דאָס איז אַזאַ ויסין, ואַס נאָר יעדער איינער אַליין ווייס באַיי זיך אַליין וואָס ער איז, און ואו ער שטייט, דאָס הייסט וואָס זאָיין מעמד און מצב איז, דענין זה אינו פרטי בהנוגע לפרטי עניני השכל מדות ורגילות, כ"א הוא הכלל העולה מכולם יחדיו, דער כללות'דיקער מעמד ומצב שלו, כי כל הענינים דשכל ומדות ורגילות, הנה לפעמים הם מייפים את האדם, ולפעמים הם מורידים את האדם, ובאמת הנה בשני האופנים הרי אינו עדיין עצם מהותו של האדם מה שהוא באמת לאמתו כמו שהוא, וכמו שאנו רואים במוחש, במעלת מדריגות אנשים שונים, דישינם כאלו שיש בהם מעלות פרטיות כמו חריפות בשכל, או בעל מדה טובה או רגילות טובה, דכ"ז הם מעלות פרטיות עכ"פ, וישנם כאלו שהם נמצאים במצב סביבה מעולה, שזהו סיבה מהחוק, או בשאר סיבה מהסיבות, אשר כל זה נותן לו הוד ויופי ומגביהו להעמידו שלא במקומו העצמי מה שהוא, שבאמת הרי הוא בעצמו הוא במקום שהוא, ער איז דאָך וער ער איז, ואינו אלא רק שהסיבות החיצוניות גורמים להעמידו במעלה ומדריגה שהוא עומד שם, והיינו דזה שהוא במעלה ומדריגה כזו אינה עצמית, פי' שזהו אינו מדריגתו העצמית כמו שהוא באמת לאמתו בעצם כללות מהותו, ואינה אלא סיבה חיצונית בלבד, מה שגרמה לו לעמוד במקום מעולה כזה, וגם המעלה פרטית שיש בו הרי אין זה אלא מה שהוא בעל מעלה פרטית בלבד, והאדם בעצמו, בהידיעה העצמית שלו הרי הוא יודע מה שהוא, ער אַליין וייס דאָך וואָס ער איז. וכן הוא לפעמים להיפך, דפרטי הענינים דשכל ומדות ורגילות, מורידים וממאסים את האדם, ומכסים על מהותו, וכמו שאנו רואין במוחש, דלפעמים כאשר האדם יש לו איזה מדה רעה, או רגילות רעה, בגאווה כעס ושקר, או עקמימות בשכל, פאָר מיאוס דאָס דעם גאַנצין מהות הכללי שלו. דבאמת הרי שני האופנים הם בלתי אמיתים, דכשם שאופן הא' שהמעלות הפרטיות דשכל ומדות ורגילות או הסביבה הטובה שגורם ופועל יופי חיצוני ועלי' כללית הרי אינה אמיתית, שהרי בזה לא נשתנה עצם מהותו לטוב, והיינו דבמקום שהיפוי חיצוני פועל וגורם לו עילוי בעבודה לברר ולזכך הלא

העולם, ולכן נקראת אמת הבנין, דכל בנין העולמות הוא ע"י התורה²⁵ ובשביל התורה²⁶, ולכן כשבא נכרי זה ובקשו שילמדנו התורה כולה כשהוא עומד על רגל אחת, היינו שלא הי' כוונתו כפי אמיתת ענינה של תורה, ולכן²⁷ שמאי דשרשו מהגבו' היתה גם הטיית שכלו לגבו' ודחפו באמת הבנין, פי' דבלימוד תורה בכוונה כזו הרי לא יביא שום תועלת²⁸, אבל מכיון שבא לפני הלל, דשרשו מהחסד, היתה גם הטיית שכלו לחסד דמשו"ז גיירי', וגם הלל הי' בספק אם כדאי הוא כן, ומ"מ מפני עצם הטייתו לחסד קירב אותו וגיירי'. וזהו שא"ל דעלך סני לחברך לא תעביד, דלכאו' א"מ²⁹ דהול"ל ואהבת לרעך כמוך³⁰, וכו' עקיבא (ירושלמי נדרים פ"ט ה"ד) דזה כלל גדול בתורה, ומפני מה א"ל דעלך סני וכו', והתחיל מדבר של שלילה, ואם הי' אומר לו ואהבת לרעך כמוך הרי הוא דבר של פועל. אלא הענין הוא, דגם הלל הסתפק בזה שהי' מסופק שמאי, לפי שהלל עם היות דשרשו מהחסד אבל הוא חסד דתיקון דכלול מגבו' וכו', לכן א"ל בדבר שהוא גם לפי מצבו בהוה. ובזה יובן ב' הפירושים שברש"י³¹, א' אל תעבור על דבריו כו', [ב'] חברך ממש גזילה וכו', שבזה מחוייבים גם הם. והתחיל בלשון שלילה, דההתחלה הוא בריחוק מהרע ואח"כ בקירוב אל הטוב, וכמ"ש³² סור מרע תחלה ועשה טוב.

והנה עם היות דזה מי שהוא במדת החסד הנה גם הטיית שכלו הוא לחסד, מ"מ כאשר השכל מנהיג את המדה, הנה אז לא יהי' מדת החסד לכולם בשוה, דמי שהוא ראוי הנה יהי' השפעת החסד לפי הראוי לו, ולמי שאינו ראוי כ"כ לא תהי' ההשפעה כ"כ, ומי שאינו ראוי כלל גם החסד מסכים לשלם לרשע כרשעתו, והגם דמצד מדת הטוב הוא להשפיע לכל, ומ"מ הנה המוח שליט על הלב³³ להפוך המדה כחיוב השכל. וכן הוא גם במדת הגבו', כמו מי שהוא איש אכזרי ה"ה באכזריות גם לטובים וראוים, והיינו דכשם מי שהוא איש טוב בעצם הרי הוא רואה בכל אחד הטוב שבו, ער זעהט אַלץ דיא גוטע וואָס יענער האָט, הנה כמו"כ במי שהוא אכזרי בטבעו הוא רואה החלק הלא טוב שבהזולת, ער זעהט אַלץ דיא ניט גוטע, ולפעמי' עוד מגדיל בזה מפני טבעו הבלתי טוב והקשה בעצם הנק' אדם קשה, ואדם קשה מביט על כל אדם, מלבד

(25) ראה ב"ר פ"א, א. זח"ב קסא, סע"א ואילך.

(26) ראה פרש"י ורמב"ן בראשית א, א.

(27) ראה גם חדא"ג מהר"ל שבת שם. לקו"ש ח"ב ע' 322. ועוד.

(28) ראה גם חדא"ג מהרש"א לשבת שם. ועוד.

(29) ראה גם חדא"ג מהרש"א שם. סהמ"צ להצ"צ כט, א. אוה"ת שופטים ע' תתלה.

(30) קדושים יט, יח.

(31) ושם: "דעלך סני לחברך לא תעביד, ריעך וריע אביך אל תעזוב, זה הקב"ה, אל תעבור על דבריו כו'. ל"א חביך ממש, כגון גולה וכו'".

(32) תהלים לד, טו.

(33) זח"ג רכד, א.

מבשרי אחזה²¹, עד"מ שיש בטבע בני אדם, שהן בטבעם גומלי חסדים, ועושים טוב עם כל אדם, ודרכם להיטיב לרעים ולטובים, בלי הבחנה כלל בין טוב לרע להשפיע לכולם בשוה, והוא מצד עצם טבעם הטוב שהוא להיטיב לכל בלי שום ביקור כלל, וזהו כאשר מתנהגים ע"פ טבעם, ולהיות שהם בטבע הטוב ע"כ הנה מתנהגי' כן בכל עניניהם, ולפעמים מתנהגי' כן גם עם הבע"ח באותה האופן ממש כמו עם מין המדבר, והיינו דלכד זאת שאינם בוחנים ומשנים הנהגתם בשפע רב לרעים ולטובי' במין האנושי, אלא עוד זאת הנה גם עם הבע"ח הרי הנהגתם הוא באותה המדה ממש. אך כאשר מתבונן היטיב בשכלו אם ראוי להיות כן ע"פ השכל, היינו אם השכל מחייב שצריך להיות כן, אז הרי מתגלה שכלו להנהיג את המדות, וכאשר השכל מנהיג את המדות אז ישפיע רק להראוי ולא לשאינו ראוי, ובזה גופא הנה השכל מכניס אור, הן להאיר את הענין מי נקרא ראוי שצריכי' להשפיע לו, ומי נקי' אינו ראוי שצריכי' למנוע מלהשפיע לו, והן שמאיר באופן התועלת של ההשפעה, דלפעמי' הרי ריבוי ההשפעה גם להראוי יכול לגרום לו היזק, דכן הוא בהשפעה גשמית, דכאשר מלך גדול יתן מתנה גדולה וכבודה הראוי' להנתן רק לשר גדול ונכבד, ונותנה לעבד פשוט שאינו יכול לקבל רוב טוב, או השפעה רוחנית, דלתלמיד קטן ישפיע שפעת שכל עמוק ביותר, דאז הרי ע"י ריבוי ההשפעה נעשה הראוי בלתי ראוי, וכן להיפך, דלפעמים ע"י איזה השפעה שהו"ע הקירוב נעשה הבלתי ראוי לראוי, וכמו שאנו רואין במוחש גם בעבודה הרוחנית, דגם מי שבסיבות מסיבות שונות ר"ל נתרחק ויצא לחוץ ועומד מרוחק ר"ל בתכלית, הנה לפעמים ע"י קירוב באור פנימי, וביותר הוא באור עצמי שהוא אור האמת, פועל בו לשנותו מבלתי ראוי עד אשר במשך הזמן יהי' ראוי. וכ"ז הוא רק כאשר השכל מנהיג את המדה, אז יהי' בהגבלה כפי הראוי וכפי התועלת שבזה. והגם דמי שהוא בטבעו במדת החסד הנה גם הטיית שכלו הוא לחסד, וכמו הלל ושמאי שהם חו"ג²², הרי הלל דמדתו מדת החסד בעצם הי' גם הטיית שכלו לחסד, וכעבודות דהוה ליי' (שבת דל"א ע"א²³) והלל לא יקפיד, והגם דכל המסופר הם רק ענינים של טיב המדות, מ"מ הרי גם הטיית שכלו הי' לחסד, דזה שבא לפני שמאי וא"ל גירני ע"מ שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, הרי דחפו באמת הבנין שבידו, וטעם הדבר הוא לפי דכל ענין התורה הוא להאיר אור בקיום המצות, וכמאמר²⁴ ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים, והתורה הוא קיום

טוב שבו ולתקן את חסרונותיו, הנה בודאי שהיופי חיצוני מביאו ליופי פנימית ועצמית, אבל במקום שאינם פועלים בעבודה לשנותם, והוא נשאר במעמדו ומצבו הקודם, דבאמת הרי אז הוא עוד גרוע יותר מאם לא הי' בעל מעלה, וכמ"ש במ"א²⁵ דהכתם בבגד משי וחסרון בכלי יקרה הוא גדול יותר מכמו הרבב בבגד פשוט וחסרון בכלי פשוטה, וזהו הטעם²⁶ דהרהורי עבירה קשים ביותר²⁷ לפי שמלכלך ומטנף את לבוש המח', וגורם היזק לנפשו ביותר מכמו מי שר"ל נכשל בדיבור ומעשה, דזהו הטעם מה שכמה מבעלי עבודה העוסקים במושכלות והשגות בעניני אלקות בטוב טעם ודעת ומשיגים היטיב בידיעת הענינים בהשגה טובה, והענינים נוגעים להם, עס פאָר נעמט זיי אַז זיי ליגין אין דעם, ועוסקים בעבודה שבלב בתפלה, ומתאוננים דהגם דאופן עבודתם הוא ביגיעה גדולה בהתבוננות, הן ההתבוננות שקודם התפלה, והן ההתבוננות בעת התפלה, וגם נרגש אצלם טיב הענין ההוא, בא זיי דער הערט זיך דער גישמאַק און די איידלקייט פון דער השגה, וגם לפעמים מאיר להם הענין, זיי דער הערין די ליכטיקאַייט אין דעם ענין, ומ"מ אינו פועל ישועות בנפשם בעבודה בפועל להפוך מדותיהם, והיינו דהפועל ממש אינו כפי ההסכם וההחלט שהי' בתפלה בהנוגע בעניני עבודה כל היום, וכאלו לא התעסקו בתפלה כלל, וסיבת הדבר לפי שלא נטהרה כלי מחשבתם מהריבוי הרהורי רעים, כי כל מה שהוא מעולה יותר הכתם הוא ביותר. וא"כ הבעל מעלה פרטית, או מי שהוא בסביבה מעולה, והוא אינו כדבעי למהוי, הנה הוא גרוע יותר, ונמצא דזה מה שהוא עומד במעלה גבוה, אינה אמיתית, הנה כמו"כ באופן הב', מה שהחסרון מכסה על המעלות שיש בו, ג"כ אינו אמיתית, כי הטוב נשאר טוב, ואינו אלא רק מה שהרע והפסולת מכסה עליו.

והנה בכדי לגשת אל העבודה בתיקון המדות וזיכוכם, הנה תחלה צריך להאיר את מקום עמידתו, היינו מעמדו ומצבו באשר הוא באמת לאמיתו, כדוגמת דבר המכניס נר להאיר המקום אשר הוא שם, דבהיותו יושב בחשך אינו יכול להבחין בין מעלה וחסרון, וכמו שאנו רואין במוחש דלהיושב בחשך ואפילה הרי הדבר המעולה ומשובח כאוצר יקר והדבר המפחיד ומזיק כאבן נגף ובור שחת הם בהשוואה גמורה, לפי שהחשך מכסה עליהם בתכלית אשר אינו יודע מאומה, וכן הוא בעבודה אשר ראשית כל צריכים להאיר מקום מעמדו ומצבו ואז יבחין בין מעלה לחסרון ויכיר את העילוי של דבר המעלה ויבין את פחיתותו ושלפלותו של החסרון. וזהו"ע המשכת המוחין בכלל, דתורה אור²⁸ להאיר מעמדו ומצבו באשר הוא. וענין המשכת המוחין למדות, הנה

(21) איוב יט, כו.

(22) זח"ג רמה, א. טעמי המצות להרח"ו פ' תצא. שער הגלגולים סוף הקדמה לו. וראה

ג"כ לקר"ת שה"ש מח, ג.

(23) ושם: "מעשה בשני בני אדם שהמרו כו' כל מי שילך ויקניט את הלל יטול ד' מאות

וזו וכו", ובסיום הענין: "כדי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות זוז כו' והלל לא יקפיד".

(24) ברכות ק"ש.

(17) ראה דרך חיים יט, ד.

(18) ראה שם יט, ג ואילך. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 159. ובכ"מ.

(19) ראה יומא כט, רע"א.

(20) משלי ו, כג.